

állítja a magyarországi részek 1941-ig tartó fejlődésével, majd az azt követő népességszökkenéssel.

A számomra legérdekesebb írás, és talán gyakorlati szempontból leginkább aktuális cikk Tóth Pál Péter *Nemzeti értékeink és az első osztályos tankönyvek* című tanulmánya. A szerző négy, ma is használatos könyvet vizsgált, figyelemre méltó eredménnyel. Megállapítása szerint a nemzeti tudat és érzésvilág kialakításában kivételes jelentősége van az első osztályos tankönyveknek. A betűkkel e korban ismerkednek meg a gyermekek, és az esetek jelentős részében a betűk megtanulása együtt jár a szövegek automatikus "megtanulásával". Tóth Pál Péter szerint időszzerű lenne olyan tudatos nevelés, egészen kiskortól, mely nemzeti hovatartozását tudó és vállaló embereket nevel. Fontosnak tartja, hogy a tankönyvek is ezt sugallják történelmi, irodalmi személyiségeink, eseményeink, jelképeink, építészeti, földrajzi jellegzetességeinken keresztül.

A kötet tartalmaz még dokumentumokat *Nagy Zoltántól, Takács Páltól és Csernák Györgytől* a besztecebányai református egyházmegyéről, a bukaresti magyar iskoláról és a svájci könyvtárak magyar könyvvagyjteményeiről. A könyv egészéről elmondhatjuk, hogy érdekes, tanulságos történelmi munkákat tartalmaz. Aktualitásukról azonban (kivéve az elsős olvasókönyvekről szólót) nem lehetünk ugyanígy meggyőződve.

Ha már magyarság-kutatásról beszélünk, sokkal fontosabbnak tűnhet, hogy ma élő társadalmi-kulturális problémákról szóljunk, és – lehetőség szerint – szakértői álláspontokat is felkínáljunk. De vajon beszélhetünk egyáltalán magyarságkutatásról? Talán a fogalom meghatározatlanságából adódnak a könyvben fellelhető műfaji problémák, a témaválasztás esetlegességei. A tanulmánykötetbe foglalt egyes témákat érdemes lenne külön kötetekben megjelentetni, esetleg válogatásként, sorozatban is. Végezetül itt jegyzem meg, hogy a Magyarságkutató Intézet nevet változtatott és most Közép-Európai Intézet néven működik. Lehet, hogy ez lényegi profilváltást is jelent? Jó lenne róluk többet hallani.

(*Magyarságkutatás. A Magyarságkutató Intézet Évkönyve. Bp., 1991.*)

* *

VANNAK-E EMBERI JOGAIK?

A tanulmány első része (Jelentés a skinhead jelenlégről) általános képet kíván adni a mozgalom

eredetéről, a jelenség okairól, következményeiről és különböző konkrét intézkedéseket is javasol azok megelőzésére, folszámolására.

A skinhead mozgalom Angliából indult el 1969-ben, mintegy a hippi-divat ellentétéként. A pacifista gondolkodással szemben a fiatalok egyes körei a férfiaságot, keménységet tekintették elérendő eszménynek, akik példaképül az amerikai hadsereg egyik elit alakulatát, az ún. skinneck-eket (bőrmakúiak) választották. Magyarországon a 70-es évek elejétől vannak jelen skinheadek, csoportrá szerveződésük 1983-ban a skinhead zenekarok (Pannonskins, CPG, Mos–Oi.) megalakulásával indult meg.

A mozgalom terjedésének általános okaként említi a szerző az Európában és Amerikában a 80-as évek végétől egyre erősödő gazdasági, pénzügyi, kulturális és erkölcsi válságot, mely közben nem szűnik az előítélet és gyűlölet szítása, a közelmúlt népiptársainak dicsőítése, vagy éppen tagadása. A politikusok és a tömegkommunikáció felelősséget hangsúlyozza a jelentés. Szerintük a közszereplők nyilatkozatainak sokkal visszafogottabbnak kell lenni, mindig ügyelniük kell arra, hogy azt még véletlenül sem lehessen rasszista, idegenellenes célzatúnak magyarázni. A bőrfejük világnézetére nagy hatással van a populizmus, gyűlöletük tárgya az "idegen". Számukra legfontosabb, hogy a idegenség jól megkülönböztethető legyen, támadásaik ezért irányulnak elsősorban színes bőrűek ellen. Nem tartják magukat neonáciknak, gondolkodásukban a szocialista és liberális világnézet mint a nemzetről idegen és veszélyes ideológiák jelentkeznek.

A jelentés megállapítása szerint a magyarországi skinheadek nagy része a közép és felső-közép osztályba tartozó családok középiskolás fiai közül kerül ki. Általában még kialakulatlan személyiségű fiatalokról van szó, akiknek csoportkohéziója a kollektív összetartozás érzése, mely párosul a nagy fokú agresszivitással. Támadásaikat szinte mindig csapatokba verődve, biztos túlerőben követik el.

A kötet második része tanulmányokat tartalmaz. Az első Horváth Attiláé, *Az idegengyűlöletről és az idegenrendszerről* címet viseli. Reális veszélynek látja, hogy a magyarországi skinheadek megtalálhatják a kapcsolatot a szélsőjobb oldali áramlatokkal, akik konkrét ideológiai irányt és vezetést adhatnak az erre fogékony csoportosulásoknak. A szerző példákkal illusztrálva mutatja be: erősödnek a szélsőséges irányzatok mind Magyarországon, mind pedig a fejlett nyugati társadalmakban. Az idegengyűlölet létrejöttének okait a követke-

zókban látja: lappangó előítéletek a mássággal szemben, romló életviszonyok és körülmények, tradicionális, homogenitáson nyugvó nemzetkép, illetve az élénkülő, levezetetlen agresszivitás. A szerző szerint idegenrendészeti kérdésekben a magyar jog idevágó részei sürgős korrekcióra szorulnak. A törvényeknek határozottabbaknak, ugyanakkor egyértelműnek kell lenniük, így elkerülhető a külföldiek elleni önkényes döntések meghozatalának lehetőségei, eltűnnének a szubjektíven megítélhető fogalmak, kifejezések. Rendezni és országosan egységessé kell tenni néhány konkrét problémát, ilyen például a külföldiek beutazási feltételei (vízumkényszer), vagy a tartózkodási engedélyek megadásának problémái.

Révész Sándor írása: *A sajtó és az idegen*. A szembenálló nagyhatalmi tömbök megszűnésével világszerte hatalmas "népvándorlás" indult meg, soha nem látott tömegek keresnek új hazát. Ázsiából és a Balkánról nyugat felé tartó menekültek útjába esik Magyarország is, az idegenkérdés így fontos politikai és gazdasági kérdéssé vált hazánkban. Révész Sándor a sajtó munkáját bírálja, mert úgy látja, hogy az nem tesz eleget kötelezettségének. Szerinte a sajtó tompítva tükrözi az "idegen-probléma" felfogásának politikai polarizálódását. Hiányolja a újságírók érzékenységét az adott problémákkal szemben, és felületesebbnek érzi a róluk szóló cikkeket. Állítása szerint a sajtóból kiderül ugyan, hogy Magyarországon törvényes alap nélkül tartanak fogva és vetnek kényszerintézkedések alá külföldi állampolgárokat, és a kormány mindezt bizonyos célok elérése érdekében megengedhetőnek tartja. A sajtó mégsem érzékelteti a jogsértések súlyát, sőt segítségével válik evidenciává, hogy „...a közrend védelme elsődleges a jogrend védelmével szemben.”

Gábor Kálmán az ifjúsági kultúráról, intoleranciáról és az ifjúságcentrizmusról ír. A nyolcvanas évek végén megszűntek Magyarországon az addig jól-rosszul működő ifjúsági mozgalmak. A fellépő gazdasági, szociális, politikai konfliktusok nehéz helyzetet teremtettek az ifjúság körében is, melyek feloldására kortól, nemtől, iskolai végzettségtől függetlenül más és más megoldást kerestek a fiatalok. A szerző, német kollégájával kutatásokat végzett magyar és német fiatalok körében, azt vizsgálva, hogy a fiatalok kortárscsoportokhoz való kötődése és a vonatkozási csoportokkal való azonosulása milyen mértékben szolgál az identifikáció és a kulturális szerveződés forrásaiként. Érdekes különbség a vizsgált két csoportnál – írja a szerző –, hogy a német fiataloknál életkor szerint, a magya-

rokknál inkább iskolai végzettség alapján lehetett megfigyelni azonosulási különbségeket. A magyarországi szakmunkástanulókat leginkább a fogyasztói javak előtérbe helyezése jellemzi: video-, disco-, motorrajongás, illetve ifjúsági napi-, heti-, havilapok olvasása és az együttések bálványozása. Ezzel szemben a gimnazisták, egyetemisták nagy része az alternatív mozgalmakkal (pl. környezetvédelem), illetve békemozgalommal azonosul.

A német fiatalok inkább az alternatív ifjúsági kultúrát preferálják, és toleránsabbak más ifjúsági kultúrákkal szemben. A kutatás szerint a magyaroknál viszont a politikai érdektelenség az etnikai előítéletek felerősödésével párosul. Az agresszív kultúrák követése inkább a fiúkra jellemző magatartásforma, mely a "férfiasságot", "keménységet" fitogtatja a gyengékkel szemben. Ez összefügg a serdülőkorai sajátosságokkal, az ilyen fajta intoleráns viselkedés mégsem intézhető el annyival, hogy "majd kinövik". Egyrészt a szélsőjobboldali csoportok az ilyen korú fiúkból toborozzák tagjaikat, másrészt az intolerancia mértéke ezeknél a fiataloknál igen magas, mely politikai színezetet öltve nacionalizmusba csapathat át.

Nagy Gábor riportjának címe: *Találkozás a Martin Luther King Egyesület tagjaival*. Az egyesület vezetői elmondták, hogy milyen nehéz helyzetben vannak, mennyire hiányoznak a munkájukhoz elengedhetetlenül szükséges elsősorban jogi, de tárgyi és anyagi feltételek is. A hazánkban tartózkodó színes bőrűek félnek az utcára menni, mert megsokasodtak az őket ért támadások. A magyarországi helyzetről külföldön olyan hírek jelennek meg, melynek hatására néhány ország vezetői visszarendelték nálunk tanuló diákjaikat. Ill. Márton, az egyesület szóvivője, olyan esetekről számol be, amikor intézkedő rendőrök nem jogszerűen jártak el, és általában nehézkesnek, bürokratikusnak tartja a rendőrség hozzáállását az idegenek ellen elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatban. Néhány egyetemi klub és szórakozóhely kitiltotta rendezvényeiről a színes bőrű érdeklődőket, korlátozva ezzel mozgásterüket. Az egyesület propagandát szeretne kifejteni iskolákban, beszélgetéseket szervezni középiskolások és színes bőrű diákok közt, hogy a távoli kultúrákról többet tudva fel tudják fedeztetni a magyar fiatalokkal a másságban rejlő azonosságokat. Az egyesület szóvivője szorgalmazta, hogy az Országgyűlés Emberi Jogi Bizottsága bízta meg őket az ügy kivizsgálásával.

A kötet harmadik része a dokumentumoké. Jegyzőkönyv olvasható az Országgyűlés Emberi Jogi, Kisebbségi és Vallásügyi Bizottságának 1991. május 8-i, 1992. március 18-i és a Külügyi Bizottsággal közösen tartott 1992. június 3-i üléséről. A TV

skinheadekről szóló dokumentumfilmjének szövege, a Martin Luther King Egyesület tájékoztatója és működési szabályzata mellett itt találhatók a rendőrségi kihallgatási jegyzőkönyvek és a MLKE nyílt levelei a belügyminiszterhez, a taxisokhoz, a BKV vezérigazgatójához és az egyházak vezetőihez. Itt olvasható még a rendőrség, a belügyminiszter, az országgyűlés elnöke, az emberi jogi bizottság és még több más szervezet közti levelezés az idegen-kérdéssel kapcsolatban. Ezek közül érdemes megemlíteni az Országgyűlés említett bizottságainak 1992. június 3-án tartott közös ülését, melynek célja a színes bőrűeket ért támadásokkal kapcsolatos parlamenti vélemény kialakítása volt. A bizottságok közös ülésén a szavazó képviselők többsége mint a "nem a parlamenti bizottságok hatáskörébe tartozó ügyet" további vitára nem tartotta érdemesnek a témát.

Az utolsó rész tartalmazza az *Amerikai kitekintést*. New Yorkban a különböző fajok egymástól elkülönülten (gettókban) élnek, mely csak fokozza az ellentéteket az egyes etnikumok között. Feketepiacon terjednek a különböző kimondottan fasisztoid ihletű videó-játékok, melyekkel elsősorban az iskolás korú gyerekek találkoznak. New York város 465-ös törvényjavaslata kimondja: „...Ennek a törvénynek a hatálya alapján olyan városi hivatal létesítendő, amely felhatalmazandó annak megelőzésére és megakadályozására, hogy a diszkrimináció szerepet nyerhessen a munkáltatási, a közellátási helyi, a lakásgazdálkodási és egyéb birtokpolitikai és gyakorlati döntésekben, gyakorlati intézkedésekben, valamint más ilyen jellegű intézkedések megtételére az előítélet, az intolerancia, a fanatizmus és a diszkrimináció elkerülése végett...”

A mai világ gazdasági és világpolitikai tendenciákat figyelembe véve várható, hogy mind több – elsősorban a Balkánról és a harmadik világból érkező – külföldi keres majd ideiglenes, vagy tartós megélhetést Magyarországon. Időszerű lenne ezzel a kérdéssel komolyabban szembenézni. Rengeteg az olyan jogi kérdés ez ügyben, mely nem tisztázott, megoldásra vár. Öröndetes lenne, ha a sokszor végletes eszméket valló politikai erők felismernék ennek a problémának a fontosságát, és félretéve a személyes ellentéteket, közös megoldásokat tudnának találni a várható konfliktusok megelőzésére.

(Vannak-e emberi jogai? A Fővárosi Közgyűlés Kisebbségi, Emberi Jogi és Vallásügyi Bizottságának jelentése: A színes bőrű diákok helyzete a fővárosban és a skinhead jelenség. Vál. és szerk. Bozóki András, Nagy Gábor. Bp., 1992.)

Elter Tamás

SVÉD INTERKULTURÁLIS TANÁRKÉPZÉS

Svédország 1995-ös EK tagsága számos elvárást támaszt az oktatással szemben is, többek közt nemzetközi kapcsolatok kiépítésére és az oktatás tartalmának "nemzetköziesítésére" vonatkozóan. Ez utóbbi egyszerre jelenti a nemzetköziség értékeinek elismerését, valamint a Svédországban élő kisebbségek kulturális értékeinek elismerését, a bevándorlók gyerekeinek interkulturális és kétnyelvű oktatására való felkészülést.

A *Swedish National Board of Universities and Colleges* felkérésére az International Association for Intercultural Education (IAIE) értékelést készített a svédországi tanárképzés interkulturális, bilingvális és nemzetközi dimenzióiról. Az 1991–92 év során végzett vizsgálat eredményét tartalmazza az *Interculturalism in Swedish Education* címmel közreadott jelentés, amit a svéd tanárképzés szereplőinek ajánlottak a szerkesztők.

Az interkulturális oktatás koncepciója és gyakorlata elsősorban a hazai kisebbségek és a bevándorlók gyerekeinek oktatását igyekszik befolyásolni. A több évszázada Svédországban élő hazai kisebbségeket a 15–20.000 fős szami népcsoport, a 30.000 fős finn anyanyelvű Tornio-völgyiek és a szintén zömmel finnül beszélő, 6.000 fő körüli cigányok alkotják.

A bevándorlók több hullámban érkeztek Svédországba a 60-as évektől kezdődően, amikor a svéd gazdaság dinamikus fejlődésének munkaerő szükséglete kívánatosá tette a külföldi munkaerő jelenlétét az országban. Az akkor szívesen látott bevándorló csoportok jelenléte a gazdasági recesszió következményeként mára már problémát, sőt esetenként társadalmi feszültségforrást jelent az országban. A ma kb. 100.000 főnyi bevándorló csoportok problémájának kezelése, marginalizálódásuk megakadályozása részben az oktatásügy feladata: a kötelező oktatásban résztvevő tanulók 11,8%-a "külföldi származású", nem svéd anyanyelvű, 80%-uk azonban normál svéd iskolába jár.

A kisebbségi csoportok oktatására vonatkozó legfontosabb elvek – az egyenlőség, a választás szabadsága és az együttműködés elve – tartalmazzák a kisebbségek oktatáshoz való egyenlő jogait, esélyegyenlőségük biztosítására való törekvést és saját nyelvük és kulturális identitásuk megőrzési lehetőségének biztosítását, ill. a kisebbségek részvételi lehetőségét az őket érintő döntések meghozatalában. A célkitűzések mindenekelőtt az aktív kétnyelvűség megvalósulását célozzák vagy feltételezik.